2. Verwerpt het beroep tot schadevergoeding als zijnde ongegrond;

3. Verstaat dat elk der partijen haar eigen kosten draagt;

4. Verwerpt het meer of anders gevorderde.

Aldus gewezen en ondertekend te Luxemburg op elf juli negentienhonderdachtenzestig.

Donner Monaco Mertens de Wilmars

Uitgesproken ter openbare terechtzitting gehouden te Luxemburg op elf juli negentienhonderdachtenzestig.

De Griffier,
A. Van Houtte

De President van de Eerste Kamer,
A.M. Donner

Conclusie van de Advocaat-Generaal K. Roemer van 12 juni 1968[1]

Mijnheer de President, mijne heren Rechters,

Verzoeker in het heden te behandelen beroep is als ambtenaar van de Euratom bij het Onderzoekcentrum te Ispra werkzaam. Voor een goed begrip van dit geding moet worden opgemerkt dat het Centrum wordt geleid door een directeur van rang A 1, aan wie een adjunct-directeur van rang A 2 is toegevoegd. Onder het toezicht van de adjunct-directeur werken de afdelingen Administratieve Diensten, Algemene Diensten en Technische Diensten. Laatstgenoemde diensten zijn in casu van bijzonder belang, want de verzoeker in het onderhavige beroep is met de leiding daarvan belast. *Oorspronkelijk* omvatten zij de volgende administratieve eenheden : „Algemene Studies en Stralingstechniek", „Werkplaatsen", „Architectenbureau" en „Infrastructuur".

Nu schijnt het dat zich tussen verzoeker, een ambtenaar in rang A 3, en de aan hem ondergeschikte chef (eveneens in rang A 3) van de administratieve eenheid „Infrastructuur" herhaaldelijk moeilijkheden en spanningen voordeden, die zowel tot een levendige uitwisseling van nota's en memoranda hebben geleid als tot besprekingen, waaraan ook de directeur

1 — Vertaald uit het Duits.

en de adjunct-directeur van het Centrum deelnamen. Daarbij ging het ten slotte om de voorbereidende behandeling van een aanbesteding na inschrijving door particuliere ondernemingen voor het onderhoud van de installaties van het Centrum, waarbij verzoeker meende door de chef van de bevoegde dienst „Infrastructuur" „gepasseerd te zijn", alsmede om het voornemen van de directie deze administratieve eenheid van verzoekers afdeling los te maken.

Een en ander was voor verzoeker aanleiding twee nota's tot de adjunct-directeur van het Centrum te richten; in de eerste van 18 november 1966 keerde hij zich tegen het afsplitsen van de administratieve eenheid „Infrastructuur" van de Technische Dienst, terwijl hij in de tweede nota van 21 november 1966 met een beroep op artikel 21 van het Personeelsstatuut eiste, dat zijn advies met betrekking tot de keus van de particuliere onderneming waaraan het onderhoud van bedoelde installaties zou worden opgedragen, moest worden ingewonnen alvorens de Adviescommissie voor aankopen en leveringsovereenkomsten van het Centrum ter zake zou beslissen. In antwoord hierop ontving hij respectievelijk een memorandum van de adjunct-directeur van 22 november 1966, en van de directeur van het Centrum van 2 december 1966. In het eerste memorandum wordt gezegd dat niet valt in te zien in hoeverre verzoekers advies aan de Adviescommissie nut zou kunnen hebben, nu verzoeker zelf heeft verklaard van de desbetreffende aangelegenheid niet op de hoogte te zijn. Bovendien zou hij reeds de gelegenheid hebben gehad zijn standpunt ter zake voor te dragen en aldus aan het voorschrift van artikel 21 van het Personeelsstatuut te voldoen. Het memorandum van 2 december 1966 bevestigt dit antwoord. Het bekrachtigt bovendien een beweerdelijk mondeling ten opzichte van verzoeker gegeven beschikking waarbij de administratieve eenheid „Infrastructuur" — gezien hetgeen in de laatste jaren is voorgevallen —, tijdelijk aan verzoekers gezag werd onttrokken en aan het Directoraat verbonden.

Daar verzoeker met dit besluit geen genoegen nam, richtte hij overeenkomstig artikel 90 van het Personeelsstatuut een formeel bezwaarschrift, gedateerd 10 januari 1967, tot de Commissie. Dit stuk bevat een gedetailleerde klacht over het feit, dat hem door voornoemde memoranda de gelegenheid werd ontnomen van advies te dienen met betrekking tot de inschrijvingen voor het onderhoud van de installaties van het Centrum, dat de beweerde mondelinge ontheffing van het toezicht op de administratieve eenheid „Infrastructuur" een schending van het organigram betekent en dat het memorandum van 2 december 1966 op twee plaatsen een ongerechtvaardigde berisping bevatte.

Nadat hij in antwoord hierop slechts een voorlopig bericht van 16 maart verkreeg, inhoudende dat een onderzoek was ingeleid, stelde hij op 16 mei 1967 bij het Hof beroep in. Hierbij vorderde hij :

1. nietig te verklaren de beschikking, vervat in paragraaf 1 van het memorandum van 2 december 1966 voor zover daarbij de inhoud van het memorandum van 22 november 1966 wordt bevestigd;

2. nietig te verklaren de beschikking in het memorandum van 22 november 1966 voor zover daarbij geen gevolg werd gegeven aan verzoekers verlangen — geformuleerd in zijn nota van 21 november 1966 — om, alvorens wordt beschikt, een uitvoerig advies aan de Adviescommissie van aankopen en leveringsovereenkomsten te mogen voorleggen met betrekking tot de keus van een onderneming voor het onderhoud van de installaties van het Centrum;

3. nietig te verklaren de beweerdelijk genomen en beweerdelijk mondeling aan verzoeker medegedeelde beschikking, waarbij hij voorlopig van de supervisie van de dienst „Infrastructuur" werd ontheven;

4. voor recht te verklaren, dat verzoeker bevoegd is toezicht uit te oefenen op de werkzaamheden van de dienst „Infrastructuur" en van advies te dienen over alle voorstellen welke van die dienst uitgaan;

5. nietig te verklaren de berisping, neergelegd in de tweede paragraaf van het memorandum van 2 december 1966;

6. nietig te verklaren, de in paragraaf 3 van genoemd memorandum vervatte berisping;

7. de Commissie te veroordelen tot vergoeding der schade welke verzoeker als gevolg van het optreden van de leiding van het Onderzoekcentrum heeft geleden en hem te dier zake symbolisch één Belgische frank toe te kennen.

Subsidiair wordt in het verzoekschrift nog overlegging gevraagd van een proces-verbaal van een zitting van de Adviescommissie voor aankopen en leveringsovereenkomsten.

De Euratomcommissie, oorspronkelijk verweerster, is daarentegen — evenals de na de indiening van het verweerschrift ingevolge de fusie in haar plaats getreden Commissie der Europese Gemeenschappen — van oordeel, dat het grootste deel van verzoekers vorderingen geen voorwerp van een gerechtelijk beroep kunnen zijn. Zij eist bijgevolg dat de vorderingen 1 tot 6 als niet-ontvankelijk zullen worden afgewezen. De vordering tot schadevergoeding voor ongegrond houdende, concludeert zij mede tot afwijzing daarvan.

Genoemde feiten en vorderingen dienen ons inziens als volgt *rechtens* te worden gewaardeerd.

I — De ontvankelijkheid van het beroep

In de over en weer voorgedragen procesbeweringen staat onmiskenbaar het vraagstuk der ontvankelijkheid op de voorgrond. — Weliswaar behoort daartoe in casu niet de inachtneming van de beroepstermijn, daar op dit punt geen bedenkingen rijzen, gelijk uit de beslissende data : ontvangst van het administratieve beroep op 14 januari, instelling van het gerechte-

lijk beroep op 15 mei — en rekening houdende met de in het Reglement voor de procesvoering bepaalde termijn voor afstand — blijkt. Groot gewicht komt echter wel toe aan de aspecten der ontvankelijkheid daar zij met de juridische aard der te waarderen handelingen verband houden. Zij kunnen worden teruggebracht tot de enkele vraag, waar de grens getrokken moet worden tussen zuiver interne maatregelen — waartegen geen beroep mogelijk is — en handelingen die als „nadelige besluiten" in de zin van artikel 91 van het Personeelsstatuut moeten worden beschouwd.

Voor het onderzoek van deze vraag verdient het aanbeveling de daartoe in aanmerking komende vorderingen in drie zakelijk samenhangende groepen te verdelen om vervolgens op de bijzonderheden daarvan nader in te gaan.

1. *Ten aanzien van de eerste en tweede vordering*

Bij de eerste twee vorderingen gaat het om een nauw omgrensd specifiek complex van feiten, namelijk de voorbereidende behandeling van het uitschrijven ener aanbesteding voor het onderhoud van de installaties van het Centrum en de keus van een met deze taak te belasten onderneming. Te dezer zake wilde verzoeker, in de overtuiging dat zulks tot zijn competentie behoort, een advies aan de Adviescommissie voor aankopen en leveringsovereenkomsten uitbrengen, hetgeen hem bij twee memoranda van de leiding van het Centrum (respectievelijk 22 november en 2 december 1966) werd belet. Bijgevolg eist hij de nietigverklaring van deze beide handelingen.

Ik ben evenwel met de Commissie van oordeel dat zodanige eis niet-ontvankelijk is. Ook in het ambtenarenrecht der Lid-Staten geldt het beginsel dat aangelegenheden van interne dienst, het functioneren van een afdeling betreffende, niet voor de administratieve rechter kunnen worden gebracht [1]. Dit beginsel is namelijk gegrond op de overweging dat een te vergaande inmenging van de rechter, dat wil zeggen van een buiten de administratie staande instantie, in de bestuurlijke gang van zaken vermeden moet worden, een inmenging, die de nuttige werking van de overheidsdiensten zou kunnen aantasten en tevens met de waardigheid van rechterlijke uitspraken nauwelijks te verenigen ware [2]. Bovendien kunnen aanwijzingen, voor een bepaald geval in verband met de uitoefening van administratieve bevoegdheden gegeven, niet op de rechtspositie, de status, van de desbetreffende ambtenaren van invloed zijn.

Dit geldt stellig voor de onderhavige zaak, waar uitsluitend de afwikkeling van een enkele dienstaangelegenheid en de met betrekking daartoe door verzoekers meerderen gegeven aanwijzing ter beoordeling staan. Zakelijk komt dit sterk overeen met de in de zaken 27 en 30-64 behandelde dienstreis; overeenkomstig onze conclusies werd toen beslist dat de daartoe

1 — Plantey, Traité pratique de la fonction publique, no. 1636; Plog-Wiedow, Kommentar zum Bundesbeamtengesetz § 172 Anm. 8.
2 — Thieme, Die Öffentliche Verwaltung 1956, blz. 528; Krüger, Die Öffentliche Verwaltung 1956, blz. 658.

gegeven last niet voor de rechter kan worden bestreden. — Tegenover zulke opdrachten, de interne dienst rakende, biedt overigens artikel 21 van het Statuut voldoende waarborg voor de belangen van de betrokken ambtenaren. Deze kunnen immers, wanneer een opdracht hun onregelmatig voorkomt, of wanneer zij menen dat de uitvoering daarvan gevolgen van ernstige aard kan meebrengen, hun chef van hun zienswijze op de hoogte brengen; wordt de opdracht evenwel schriftelijk bevestigd, dan moet de ambtenaar haar uitvoeren. Inderdaad heeft verzoeker, gelijk uit het hierboven gegeven overzicht der feiten bleek, ook van deze mogelijkheid gebruik gemaakt.

De beide eerste vorderingen kunnen dus slechts als niet ontvankelijk worden afgewezen, daar een „bezwarend besluit" ontbreekt.

2. *De vorderingen sub 3 en 4*

Minder eenvoudig is de beoordeling van de ontvankelijkheid der vorderingen 3 en 4, waarbij het gaat om het feit dat verzoeker voorlopig van het toezicht over de hem aanvankelijk toevertrouwde dienst „Infrastructuur" werd ontheven.

In dit verband is niet van belang de vraag of er — hetgeen verzoeker betwist — een *mondelinge* aanwijzing gegeven werd, want in het memorandum van de directeur van het Centrum van 2 december 1962 is een ondubbelzinnige *schriftelijke* „bevestiging" neergelegd.

Ook acht ik het in dit verband zonder betekenis of het hier nu om een *voorlopige* maatregel gaat dan wel om een duurzame wijziging in de organisatie. Kent men zodanige handelingen het karakter van een „nadelig besluit" in de zin van artikel 91 van het Personeelsstatuut toe, dan mag worden aangenomen dat zulks ook voor een voorlopige maatregel geldt en dit temeer wanneer — gelijk in casu — de werking daarvan voor een lange periode geldt.

Let men voor de beantwoording van de vraag of de vorderingen 3 en 4 ontvankelijk zijn op het nationale recht — gelijk wij ook vroeger (in de zaken 109-63 en 13-64) deden — dan treft men inderdaad in de doctrine en de jurisprudentie veelal de opvatting aan, dat een wijziging in de omvang der werkzaamheden van een ambtenaar een zuiver interne — niet voor beroep vatbare — aanwijzing met betrekking tot de organisatie der diensten vormt. Op dit punt moge ik verwijzen naar de door de Commissie genoemde uitspraak van de Franse Conseil d'Etat van 15 mei 1957, waarbij het ging om de toewijzing van ziekenhuiskamers aan een andere arts; uit het Duitse recht noem ik een arrest van het Oberverwaltungsgericht Lüneburg van 14 augustus 1953 [1], waarbij het onttrekken aan een ambtenaar van een omvangrijk deel van zijn taakgebied als een niet voor beroep vatbare handeling werd beschouwd.

Intussen kan niet met een verwijzing naar deze rechtspraak worden volstaan, want algemeen wordt ook aangenomen dat maatregelen in het kader van bijzondere gezagsverhoudingen („Gewaltverhältnisse") genomen

1 — Die Öffentliche Verwaltung 1954, blz. 509.

wél van nadelige aard — en mitsdien voor beroep vatbaar — kunnen zijn wanneer zij de ambtenaar als drager van eigen rechten raken, zijn „positie" betreffen of, met andere woorden, een inbreuk op zijn status opleveren. Zo „der Kommentar zum Bundesbeamtengesetz von Plog-Wiedow" (opmerkingen bij paragraaf 172); soortgelijke formuleringen vindt men bij Plantey, „Traité pratique de la fonction publique" (onder nummer 1625), terwijl deze stelling eveneens verdedigd wordt in de „conclusions" van Mosset, „Revue du droit public" 1956, blz. 1309. Een voor beroep vatbare inbreuk op de rechtspositie van een ambtenaar kan zich derhalve voordoen bij een wijziging van de *inhoud* van de ambtelijke betrekking, bij voorbeeld wanneer aan een ambtenaar opdrachten van een *lager* niveau gegeven worden (gelijk het geval was in de zaak 15-65). Afgezien van dit geval van kwalitatieve wijziging, welke zich in casu stellig niet voordoet, zal hetzelfde echter gelden wanneer de *omvang* van een bepaald competentiegebied wordt gewijzigd. Moeilijkheden doen zich dan eerst voor bij het onderzoek van het concrete geval, want uiteraard komt niet iedere wijziging van de competentie in aanmerking, doch hoogstens een principieel en ingrijpend besluit, waarbij de *wezenlijke inhoud* van het complex van bevoegdheden wordt aangetast, gelijk wij in de zaak 20-65 trachtten aan te tonen. In zodanig geval, wanneer namelijk essentiële bevoegdheden zonder voldoende compensatie worden ontnomen, zal inderdaad een aanzienlijke vermindering van het taakgebied, waardoor dit in zijn substantie wordt getroffen, ook de rechtspositie, de status van de desbetreffende ambtenaar aantasten. Men denke in dit verband aan de vooruitzichten op verdere carrière en bevordering die bij een aanzienlijke beknotting der functies in gevaar kunnen komen, daar alsdan geen voldoende gelegenheid meer bestaat zich de voor het maken van verdere carrière noodzakelijke verdiensten te verwerven.

Wanneer wij deze, veelal niet gemakkelijk te vinden, criteria op het onderhavige geval toepassen, dan pleit ten slotte niets voor een rechtens te beschermen belang van verzoeker. Zonder twijfel is er geen sprake van dat men hem — gelijk in de repliek wordt beweerd — slechts *formeel* in zijn ambt heeft gehandhaafd. Veeleer werd slechts één van de onder verzoekers leiding staande diensten voorlopig aan zijn gezag onttrokken. Verzoeker heeft dus voor het vervolg nog steeds toezicht op de eenheid „Algemene studies en stralingstechniek", de afdeling „Werkplaatsen" en het „Architectenbureau". Niet alleen blijkt uit het aantal van de aan verzoeker ondergeschikte ambtenaren (198) dat het hier een omvangrijk complex van taken betreft (naar de Commissie onbetwist heeft betoogd, gaat het hier om de grootste administratieve dienst onder leiding van een ambtenaar A 3 te Ispra), doch ook gelet op de aard der nog steeds aan verzoeker toevertrouwde functies mag hier van een ruim competentiegebied worden gesproken.

Ik ben dan ook van oordeel dat de litigieuze maatregel van organisatie als zodanig, mede gezien haar uitwerking, niet tot die handelingen behoort welke de status, de rechtspositie van een ambtenaar nadelig kunnen beinvloeden en dat zij mitsdien aan rechterlijke toetsing is onttrokken.

Een beroepsrecht kan evenmin worden geconstrueerd met het in het Franse recht [1] somtijds gebezigde argument dat het in werkelijkheid een gecamoufleerde disciplinaire maatregel betrof. Interne dienstmaatregelen kunnen niet op grond van een enkele partijbewering tot voorwerp van een gerechtelijk beroep worden gemaakt. Veeleer zouden hiertoe gesubstantieerd indiciën moeten worden voorgedragen in de zin van het arrest in de zaken 18 en 35-65 (Jurisprudentie, Deel XII, 1966, blz. 150). Deze ontbreken evenwel mijns inziens in het onderhavige geval en zelfs kan — waarmee wordt vooruitgelopen op hetgeen wij hieronder nog subsidiair met betrekking tot de gegrondheid der vordering zullen opmerken — worden vastgesteld, dat tot het nemen van de gewraakte maatregel zonder meer een dienstbelang kan worden onderkend.

Ook de vorderingen 3 en 4 moeten derhalve als niet-ontvankelijk worden afgewezen en wel zonder dat op de vraag behoeft te worden ingegaan, of het Hof — hetgeen de Commissie ontkent — in ambtenarenzaken een declaratoire uitspraak in de zin van het vierde onderdeel van de eis kan doen.

3. *De vorderingen sub 5 en 6*

Met twee verdere vorderingen eist verzoeker de nietigverklaring van bepaalde vaststellingen in het memorandum van 2 december 1966, waarin hij een disciplinaire straf meent te zien. Op dit punt rijst de vraag van de ontvankelijkheid, daar de Commissie aan bedoelde vaststellingen ieder disciplinair karakter ontzegt. Gelijk U bekend, wordt in bedoeld memorandum hetwelk verzoeker van de directeur van het Centrum ontving, het volgende gezegd: „Durant les deux dernières années la direction a dû constater à diverses reprises que vos actions ne correspondaient pas à ce que l'on devrait attendre d'un homme chargé de vos fonctions". Voorts heet het: „Vous pouvez conclure de ma réponse que la situation n'est pas satisfaisante pour vous. Elle ne l'est pas davantage pour moi et je me vois forcé de chercher une solution à ce problème pour permettre un fonctionnement meilleur et plus coordonné des services techniques".

Inderdaad kan niet worden betwist, dat in deze passage in zekere zin afkeurend over verzoeker wordt gesproken. Dit zegt evenwel nog niets over de mogelijkheid van een beroep bij de rechter. Ook het nationale tuchtrecht onderscheidt tussen formele, voor beroep vatbare, handelingen van disciplinaire aard enerzijds en een intern door het bestuur geuite kritiek anderzijds, die een informele afkeuring inhoudt en ten doel heeft de desbetreffende ambtenaar tot betere prestaties aan te sporen. Laatstgenoemde kritiek is evenwel aan rechterlijke beoordeling onttrokken, daar men een inmenging in de uitoefening van het interne toezicht wil vermijden voor zover bij de uitoefening daarvan de eigen rechten van de betrokken ambtenaar onaangetast blijven [2]. Zo wordt uitdrukkelijk in paragraaf 5 van de Deutsche Bundesdisziplinarordnung bepaald: „Verweis ist der Tadel eines

1 — Zie Plantey, a.a.O., no. 1636.
2 — Zie Plog-Wiedow, a.a.O.

bestimmten Verhaltens des Beambten. Missbilligende Aeusserungen eines Dienstvorgesetzten (Zurechtweisungen, Ermahnungen, Rügen und dergleichen), die nicht ausdrücklich als Verweis bezeichnet werden, sind keine Disziplinarmassnahmen". In gelijke zin besliste het Oberverwaltungsgericht te Münster in een beschikking van 17 maart 1967 [1] dat tegen een dergelijke blaam, ook wanneer die in het persoonsdossier werd opgenomen, geen beroep bij de tuchtrechter kan worden ingesteld.

Gelijke beginselen behoren in het tuchtrecht van de Gemeenschappen te worden toegepast, hetwelk immers evenals het nationale ambtenarenrecht door het opportuniteitsbeginsel wordt beheerst, dat wil zeggen dat het tot aanstelling bevoegde gezag de vrijheid heeft om in een bepaald geval te kiezen tussen formele disciplinaire maatregel en een niet-formele kritiek op de gedragingen van een ambtenaar. Wanneer wij in het licht van deze beginselen onderzoeken of in het onderhavige geval inderdaad een tuchtrechtelijke beslissing werd gegeven, dan moet deze vraag stellig ontkennend worden beantwoord.

Niet alleen ontbreekt de uitdrukkelijke aanduiding „berisping", ook de procedurevoorschriften van het tuchtrecht (het horen van de betrokkene) werden niet gevolgd en met name werd de berisping niet in het persoonsdossier neergelegd. Hieruit volgt, dat ook met betrekking tot de vorderingen 5 en 6 moet worden vastgesteld dat er van een „nadelig besluit" geen sprake is. Ook deze vorderingen dienen derhalve als niet-ontvankelijk te worden afgewezen.

II — Ten principale

Hiermede is het onderzoek van het geschil evenwel nog niet afgesloten. Zo blijft nog de vordering tot schadevergoeding, met betrekking waartoe geen vragen van ontvankelijkheid rijzen. — Bovendien moge ik, gelijk reeds gezegd, nog subsidiair nader ingaan op de gegrondheid van de vorderingen waarmede wordt betoogd, dat verzoeker van het toezicht op een dienst werd ontheven, want de opvatting zou kunnen worden verdedigd dat het hier wat de ontvankelijkheid aangaat, een grensgeval betreft (een opvatting die voor de overige vorderingen stellig niet opgaat).

1. *De gegrondheid van de vorderingen 3 en 4*

Tegen de beschikking waarbij verzoeker van het toezicht op de dienst „Infrastructuur" werd ontheven, werden de volgende grieven voorgedragen.

a) Onbevoegdheid

Verzoeker meent allereerst dat de directeur van het Onderzoekcentrum de bevoegdheid miste, voor wat de taak van een A 3 ambtenaar betreft, het bestaande „organigram" te wijzigen.

1 — Deutsches Verwaltungsblatt 1968, blz. 84.

Hiertegen merkte de Commissie op dat het niet om een definitieve wijziging van het organigram ging, hetgeen in ieder geval aan het tot aanstelling bevoegde gezag is voorbehouden, maar om een tijdelijke regeling van inwendige dienst met het doel een acute storing op te heffen.

Dit verweer komt mij voldoende voor. De getroffen maatregel werd inderdaad uitdrukkelijk als voorlopig gekenmerkt. Gelijk wij bij de behandeling vernamen werd met betrekking tot de hier van belang zijnde gebeurtenissen ook een onderzoek ingeleid dat zich evenwel, gezien de ingewikkelde aard van het feitencomplex, over een lange tijd uitstrekte en nog steeds wordt voortgezet; zodra het zal zijn afgesloten mag een definitieve uitspraak over het desbetreffende organisatieprobleem worden tegemoet gezien. Bovendien bevond men zich toen aan de vooravond van de fusie der Europese executieven in verband waarmede eveneens organisatorische wijzigingen konden worden verwacht. — Zonder verdere bewijsvoering te verlangen mogen wij derhalve aannemen, dat een voorlopige maatregel betreffende de interne dienst van het onderzoekcentrum gelijk die eind 1966 werd genomen, tot de competentie van de directeur van het Centrum behoort.

In ieder geval kan worden gezegd dat de reactie van de *Commissie* op verzoekers klacht, waardoor het geschil eigenlijk ontstond, als een bevoegdelijk gegeven bevestiging der getroffen maatregelen — waarbij deze voor zoveel mogelijk met terugwerkende kracht werden gedekt — mag worden beschouwd. — Bij de grief van onbevoegdheid behoeven wij derhalve niet langer stil te staan.

b) Schending van artikel 25 van het personeelsstatuut

Evenmin behoeft uitvoerig te worden ingegaan op de grief dat men in strijd met het voorschrift van artikel 25 van het Statuut zou hebben nagelaten verzoeker schriftelijk mededeling te doen van de gronden waarop de getroffen maatregel berust.

Op zichzelf zou zij reeds met een beroep op artikel 42 van ons Reglement voor de procesvoering afgewezen kunnen worden, daar zij eerst in de repliek van verzoeker wordt aangevoerd en op dit punt aan de eisen van genoemd artikel kennelijk niet is voldaan. Intussen komt ter weerlegging van verzoekers bezwaren een beroep op processuele voorschriften van deze aard niet nodig voor.

Verzoeker heeft inderdaad op zijn laatst in de vorm van een memorandum van 2 december 1966 een schriftelijke aanwijzing ontvangen, waarmede aan de in artikel 25 neergelegde eis van kennisgeving werd voldaan. — Wat de motivering van deze handeling betreft zou — nog afgezien van het feit dat deze niet geheel ontbreekt — met een verwijzing naar Uw rechtspraak in soortgelijke gevallen kunnen worden volstaan. Beslist werd namelijk dat bepaalde handelingen welke uit overwegingen van dienstbelang werden verricht — gelijk bij voorbeeld een overplaatsing — in het geheel niet met redenen behoeven te worden omkleed (zaken 18 en 35-65, Jurisprudentie, Deel XII, 1966, blz. 150). Daar ook het onderhavige geval een voorlopige organisatie van het bestuursapparaat betreft, welke eveneens in het

belang van de dienst werd voorgeschreven, kunnen voor de motivering van het daartoe genomen besluit uiteraard geen strengere eisen worden gesteld.

Derhalve kan de grief, gegrond op artikel 25 van het personeelsstatuut, niet slagen.

c) Détournement de pouvoir

Het meeste gewicht komt zakelijk toe aan een andere grief van verzoeker namelijk dat de bestreden maatregel een détournement de pouvoir op zou leveren. In werkelijkheid zou niet het dienstbelang op de voorgrond hebben gestaan, doch veeleer de bedoeling tegen verzoeker een verkapte disciplinaire maatregel te nemen en voorts om een verscherping van verzoekers controle op de aan zijn gezag onttrokken dienst „Infrastructuur" te beletten.

Met betrekking tot deze grieven is bij de behandeling het volgende gebleken.

Wat allereerst het tweede punt betreft, zou eveneens met een beroep op artikel 42 van het Reglement voor de procesvoering gezegd kunnen worden dat zij niet-ontvankelijk is, daar een aanduiding in deze zin in het verzoekschrift zelf niet te vinden valt. Intussen behoefde de Commissie op dit punt een zakelijke bespreking van de voorgedragen grief niet te vrezen.

Gelijk ik reeds in het kader van het onderzoek der ontvankelijkheid opmerkte, werd — mijns inziens overtuigend — aangetoond, dat de gewraakte maatregel uitsluitend in het belang van de dienst werd genomen. Zonder op alle bijzonderheden van het ingewikkelde feitencomplex in te gaan, kan inderdaad worden gezegd dat in de aan verzoeker ondergeschikte diensten, met name wat de verhouding tot het hoofd van de afdeling „Infrastructuur" betreft (welke ambtenaar, gelijk reeds gezegd, dezelfde rang bekleedt als verzoeker), sinds geruime tijd spanningen en moeilijkheden waren opgetreden die tot storingen in de dienst dreigden te leiden. Dit blijkt uit de talrijke nota's welke tussen betrokkenen, met inbegrip van de directie van het Centrum, werden gewisseld; dit blijkt uit de klachten van verzoeker over het hoofd van de afdeling „Infrastructuur" en klachten van deze ambtenaar over het optreden van verzoeker, alsmede uit talrijke besprekingen van betrokkenen met de directeuren van het Centrum. In een zodanige situatie is het bestuur redelijkerwijs (en in zoverre in overeenstemming met het nationale ambtenarenrecht) gerechtigd door het enkele aanbrengen van een afscheiding in de onderlinge dienstverhoudingen voorlopig de wrijvingsvlakken weg te nemen, ten einde aldus een goede werking van de dienst te verzekeren. Tot zodanig ingrijpen kan met name worden overgegaan zonder dat eerst de — gecompliceerd gebleken — schuldvraag zorgvuldig en uitputtend wordt opgelost, wanneer — gelijk in het onderhavige geval — het waarschijnlijk voorkomt dat alle betrokkenen in zekere mate schuld treft (zie bij voorbeeld de kritiek in de nota's aan het adres van verzoeker respectievelijk van 1 maart 1965, 11 maart 1965 en 3 februari 1966) of wanneer een eenvoudige overplaatsing van een der betrokken ambtenaren objectieve bezwaren ontmoet. In dit verband moge ik op bepaalde overwegingen wijzen

van een arrest van het Bundesverwaltungsgericht van 25 januari 1967 [1] waarbij een soortgelijk geval werd berecht.

Tegenover deze bevindingen heeft verzoeker niet genoeg, en ook niet voldoende sterke, aanwijzingen voor een andere grondslag der bestreden beschikking kunnen aanvoeren. Met name blijkt niet van aanknopingspunten voor de opvatting dat de directie van het onderzoekcentrum ernaar gestreefd heeft het optreden van de vroeger aan verzoeker ondergeschikte ambtenaar te dekken en hem tegen een grondige controle van de zijde van verzoeker te beschermen. Het feit dat een vroeger door verzoeker tegen bedoelde ambtenaar ingediende disciplinaire klacht zonder gevolg bleef, kan, gezien het geldende opportuniteitsbeginsel — bij welks toepassing wel mede acht zal worden geslagen op de mogelijke uitwerking op de atmosfeer in de dienst — niet als een zodanige aanwijzing worden beschouwd. Eveneens kunnen hier, gezien de plausibele verklaringen door de Commissie bij dupliek gegeven, buiten beschouwing blijven de door verzoeker als voorbeelden genoemde gevallen waarin zijn kritiek op het werk van de dienst „Infrastructuur" door de directie werd afgewezen, doch door andere instanties (de Adviescommissie voor aankopen en leveringsovereenkomsten, de financiële controleurs) werd gedeeld. In beginsel moet toch, behoudens ondubbelzinnig bewijs van het tegendeel, worden aangenomen, dat de leiding van het Onderzoekcentrum, waaraan alle diensten en thans mede de dienst „Infrastructuur" *rechtstreeks* ondergeschikt zijn, bij de vervulling van haar ambtelijke taak niet minder streng en consciëntieus te werk gaat dan verzoeker zelf. Ook blijkt uit verschillende bij de behandeling overgelegde stukken, dat genoemde leiding geenszins eenzijdig slechts vermaningen tot verzoeker heeft gericht, doch dat zij ook herhaaldelijk en nadrukkelijk op het hoofd van de dienst „Infrastructuur" kritiek heeft uitgeoefend (zie bij voorbeeld de nota van de adjunct-directeur van 30 september 1963).

Zo blijkt uiteindelijk niet van enige aanwijzing, op grond waarvan zou moeten worden aangenomen, dat de leiding van het centrum juist verzoeker met een verkapte disciplinaire maatregel heeft willen treffen. Nu een grondig onderzoek van alle met het onderhavige geval verband houdende vragen werd ingeleid, mag worden aangenomen, dat de directie van het Onderzoekcentrum eerst na de afsluiting daarvan tot het besluit zal komen of, en zo ja, tegen wie disciplinaire maatregelen behoren te worden genomen.

Ik ben dan ook van oordeel, dat de vorderingen 3 en 4, gesteld zij waren ontvankelijk, ook na al hetgeen verzoeker ter ondersteuning daarvan heeft aangevoerd, niet gegrond zijn.

2. *De vordering tot schadevergoeding*

De laatste vordering strekt tot veroordeling van de Commissie tot betaling van één Belgische frank als symbolische vergoeding van de onstoffe-

1 — Verwaltungsrechtsprechung, Band 19, blz. 24.

lijke schade welke verzoeker ingevolge het optreden van de directie van het Centrum in het onderhavige geval zou hebben geleden.

De beoordeling wordt door de wijze waarop verzoeker zijn procesbeweringen heeft voorgedragen niet bepaald vergemakkelijkt, immers ter ondersteuning van zijn eis bepaalt hij zich tot een verwijzing naar zijn formele administratieve klacht, alsmede naar een reeks bij het verzoekschrift overgelegde stukken, zonder daarbij in bijzonderheden aan te geven, op grond van welke feiten een onrechtmatig optreden van de door hem genoemde personen, alsmede de onstoffelijke schade bewezen moeten worden geacht.

Bovendien moet reeds dadelijk worden vastgesteld dat de aanspraak op een morele schadevergoeding, dat wil zeggen de afkeuring van een bepaald optreden, bezwaarlijk kan worden gegrond op handelingen, die wegens het ontbreken van een voor verzoeker „nadelige" aard, niet in rechte kunnen worden bestreden. Aangetoond zou derhalve moeten worden, dat de bijzondere begeleidende omstandigheden waaronder die handelingen plaats vonden, een onstoffelijke schade hebben veroorzaakt en uit dien hoofde een schadevergoeding gerechtvaardigd is.

Het is onder dit noodzakelijk voorbehoud, dat wij thans zullen onderzoeken tot welke beschouwingen verzoekers procesbeweringen moeten leiden.

Wat het feit betreft, dat hij van het toezicht op de dienst „Infrastructuur" werd ontheven, moet in de eerste plaats worden bedacht, dat deze maatregel uit overwegingen van dienstbelang gerechtvaardigd voorkomt, hetgeen haar onrechtmatigheid uitsluit. Zij draagt — gelijk iedere naar redelijkheid oordelende betrokkene zal erkennen — klaarblijkelijk een objectief karakter. Zij gaat met geen enkel stilzwijgend verwijt van schuld aan het adres van verzoeker gepaard. Ook werd niet aangetoond, dat door deze maatregel de indruk werd gewekt, dat tegen verzoeker disciplinair werd opgetreden. Derhalve is op dit punt noch een dienstfout, noch enige onstoffelijke schade gegeven. Met deze vaststelling is mede het nodige gezegd over het besluit met betrekking tot de ambtelijke behandeling van de keuze ener onderneming voor het onderhoud van de installaties van het Centrum, daar de algemene maatregel (afsplitsing van de dienst „Infrastructuur" uit verzoekers dienst) uiteraard ook genoemde bijzondere beslissing dekt. Ook hier blijkt niet van begeleidende omstandigheden welke verzoeker in diskrediet konden brengen. Met name is er geen sprake van, dat de directie van het Centrum in deze zaak voor verzoekers ondergeschikten partij zou hebben gekozen en aldus zijn prestige hebben verzwakt.

Wat ten slotte de in de nota van 2 december 1966 vervatte opmerkingen betreft, waarin verzoeker ten onrechte een tuchtrechtelijke berisping ziet, zo betreft het hier in de eerste plaats een objectieve vaststelling van feiten (namelijk voor zover van vroegere tot verzoeker gerichte vermaningen wordt gewaagd). Voorts zijn deze waarschuwingen zo algemeen en omzichtig geformuleerd, dat zij stellig gerekend kunnen worden tot de in een ambtelijk bestel geoorloofde terechtwijzingen, welke bijgevolg niet beledigend kunnen werken. Ten slotte gaat het om zuiver interne vermaningen,

welke niet ter kennis van derden komen, zodat verzoekers aanzien bij anderen in geen enkel opzicht kon worden geschaad.

Derhalve blijft er geen enkel argument over dat de grief van een onrechtmatige schending van verzoekers prestige of zijn vooruitzichten op verdere carrière kan rechtvaardigen en een veroordeling tot vergoeding van onstoffelijke schade gegrond zou doen voorkomen. Dit betekent dat het beroep — ook voor zover op het punt van de ontvankelijkheid geen bedenkingen zouden rijzen — in ieder geval als ongegrond moet worden afgewezen.

III — De vordering tot overlegging van een proces-verbaal

Een enkel woord moet nog worden gewijd aan de in het verzoekschrift subsidiair geformuleerde vordering tot overlegging van een proces-verbaal van een zitting der Adviescommissie voor aankopen en leveringsovereenkomsten.

Zonder nog op het verweer van de Commissie in te gaan, dat in de archieven van het onderzoekcentrum geen proces-verbaal van de door verzoeker opgegeven datum te vinden is, kan worden gezegd, dat de noodzaak deze vordering toe te wijzen in geen enkel opzicht is gebleken. Niet alleen heeft verzoeker verzuimd aannemelijk te maken waarom de overlegging van dit proces-verbaal voor de beslissing van het geding van belang zou zijn (blijkbaar verlangt hij het stuk in de eerste plaats ter informatie). Beslissend is met name ook het feit, dat bedoeld proces-verbaal een aangelegenheid betreft welke, naar wij hebben gezien, op rechtens onaantastbare wijze aan verzoekers toezicht werd onttrokken. — Derhalve kan, zonder dat verdere inlichtingen nodig voorkomen, op het beroep worden beslist.

IV — Samenvatting

Op al deze gronden heb ik de eer te concluderen :

De vorderingen 1 tot en met 6 van het verzoekschrift moeten als niet-ontvankelijk en de vordering tot schadevergoeding als ongegrond worden afgewezen. Daar verzoeker op alle punten in het ongelijk werd gesteld, zal hij ingevolge de artikelen 69 en 70 van het Reglement voor de procesvoering zijn eigen kosten moeten dragen.